

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „СОЦИОЛОГИЯ“

АВТОРЕФЕРАТ

на

ДИСЕРТАЦИЯ

на тема: **ИЗМЕРЕНИЯ НА ПРОСТИТЕЛНОСТТА В
СЪВРЕМЕННОТО ОБЩЕСТВО**

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

Дисертант:

Атанас Стоичков Атанасов

Шифър: 05.11.01

Научен ръководител:

доц. д-р Мария Серафимова

Рецензенти:

1. проф. д-тн Димитър Киров
2. доц. д-р Жеко Кьосев

Благоевград

2011

Съдържание

Тема: Измерения на простителността в съвременното общество

Увод	i
<u>Първа глава: Кризата в съвременното общество</u>	4
<u>А. Културата като предпоставка за отношенията в постмодерното общество</u>	4
1. Културата в контекста на социалната реалност	4
1.1. Феноменът „масова култура”	7
1.2. Глобалните реалии	10
1.3. Криза в частната сфера	16
2. Религията като социален регулатор в обществото	21
2.1. Дихотомията: свещено – профанно	25
2.2. Секуларизация и дехуманизация	29
2.3. Десекуларизация: възможности и перспективи	34
<u>Б. Съвременност и морал</u>	38
1. Другият в социалното пространство	38
1.1. За идентичността и признаване на Другия	40
1.2. Диалогичен характер на идентичността	44
1.3. Действие и поведение в социалното пространство	46
2. Социалната промяна	50
2.1. За властта и правото	50
2.2. Социален ред и право	55
2.3. Социалният въпрос	59
<u>Втора глава: Християнската антропология в основата на простителността</u>	65
<u>А. Грехопадението на човека и последиците от греха.</u>	65
1. Грехопадение	65
1.1. Библейският възглед за греха	65
1.2. Грехът като нарушено взаимоотношение на човека с Бога	66
1.3. Причини за греха	69

2. Последици от греха	71
2.1. Последиците от греха върху човека	71
2.2. Последици от греха в междуличностните взаимодействия	76
2.3. Влиянието на греха върху Божия образ у човека	79
<u>Б. Злото</u>	80
1. Злото и дисхармонията в света.	80
1.1. Злото като причина за дисхармонията в света	80
1.2. Произход на злото	84
1.3. Проекции на злото в творението и човека	86
2. Теодицея	92
3. Усъвършенстващият се човек	96
3.1. Разширяване на нравственото съзнание на човека като форма на усъвършенстване	96
3.2. Нравствената отговорност - индикатор за усъвършенстване на човека	98
3.3. Продуктивна любов	100
<u>В. Библейски основи на простителността</u>	101
1. Божествената страна на простителността	101
1.1. Бащинската роля на Бога в простителността	101
1.2. Исус Христос е Божията изява на простителност	105
1.3. Ролята на Светия Дух в простителността	106
2. Човешката страна на простителността	109
3. Божествената страна на интерперсоналната промяна в процеса простителност	112
4. Божията благодат като предпоставка за простителност	116
5. Благодат и простителност	121
<u>Трета глава: Драмата на личността в процеса простителност</u>	125
<u>А. Простителност</u>	125
1. С лице към себе си	127

1.1. Същност на простителността	127
1.2. Човекът – обект и субект на простителността	128
1.3. Простителност, страдание и болка	130
1.4. Простителност и отмъщение	133
1.5. Простителността: връщане от „необратимостта”	136
2. Смяна на фокуса от себе си към Другия	140
2.1. Простителността като жертва за Другия	140
2.2. Свобода и простителност	142
2.3. Простителността дълг и отговорност за Другия	149
2.4. Простителността е дар за Другия	156
2.5. Простителност и смелост	160
<u>Б. Предизвикателства в процеса простителност</u>	164
1. Телесността на човека – предпоставка за драма	164
2. Обективност на човешките желания	170
3. Драматичния процес на простителността	173
3.1. Личността като „битие - против - себе си” (монада без прозорци)	175
3.2. Личността като “битие – за – Другия”	179
3.3. Простителността между идентичност и идентифициране на личността	185
3.4. Простителност и мислите за нараняването	189
3.5. След простителността	191
4. Простителността между Старозаветния морал и Новозаветната етика	195
5. Простителността - израз на доброто	198
Заключение	203
Съкращения на използваните книги от Библията	212
БИБЛИОГРАФИЯ	213

УВОД

Безпрецедентни трансформации на религията предизвикват дълбоки промени в системата от вярвания и ценности, в начините на мислене и поведение. Съвременният свят все повече се превръща в една рационално конструирана среда, в която религията изгубва своята публичност и се свива до една "скрита" страна на човешкия живот.

Обществото, в което живеем не е стихийно развиваща се съвкупност от индивиди. От гледна точка на взаимодействието и отношението между тях се разглежда като сложна йерархична система. Изграждат се модели, подходи, интерпретиращи социалната реалност, валидни за всеки индивид.

На пръв поглед проблематиката, свързана с измеренията на простителността в съвременното общество във века на високите технологии не е толкова актуална. Но, животът на човека в технологично напредналия XXI век, въпреки процесите на дехуманизация продължава да се реализира в контекста на една общност в полето на взаимодействията на Аза с Другия и с общността.

В тази връзка темата за измеренията на простителността в съвременното общество, безспорно придобива актуалност.

Индивидът е зависим от съвременните глобални процеси и развитието му като личност се реализира в търсене и в предлагането на различни стилове на живот. Обстоятелството, че човек в контекста на социалната реалност е едновременно обект и субект на простителността, позволява да оказва влияние върху процесите в общността, като фокусира погледа си не върху себе си и единствено само върху личната изгода, а започва да мисли и гледа по посока на Другия. Понятието култура включва творческата същност на човешката личност и нейното отношение към поведението на човека като цяло, свързано със заобикалящата среда, изразено в изкуството, обществените обичаи и вярвания.

Обект на изследователско търсене е простителността като социално действие и поведение, като ценностно-рационално социално действие, съзнателно свободно избрано действие.

Предмет на изследването е простителността като ценностно-рационално социално действие в социокултурния контекст и в драматично-личностна перспектива.

В дисертацията се прави опит да се представи авторската аргументация на няколко основни направления:

1) Проследяване и интерпретация на процесите, свързани с налагането и утвърждаването на новата позиция, предполагаща отделянето на човека от Бога, както и идеята, че индивидът е господар на своята свобода през периода на модерността.

2) Извеждане на мястото и ролята на религията в условията на посттоталитарното българско общество.

3) Търсене на нови координати на религиозност и възприемането им от поколението на живеещите в общество, в което религията не се обявява за “опиум на народа”.

Методът, с който се характеризира авторовият подход се определя от предмета и целта на самото изследване. Спецификата на темата относно някои измерения на простителността в съвременното общество се изразява в поставянето на проблеми, които се разглеждат теоретично, като се използва **концепцията на Макс Вебер за идеалните типове**. Тази концепция изпълнява най-добре класифициращата описателна и интерпретационна функция тогава, когато запазва дистанция от реалността и не се стреми да съвпадне с нея.

Идеалният тип е мисловна картина, той не изразява самото явление като такова, а отделна гледна точка от явлението. Той показва възможности и посока за изграждането на хипотези. Изграждането на идеални типове не е цел, а е средство, инструментариум за изследване на социалното действие.

Целта на дисертационния труд е теоретико-приложно изследване на измеренията на простителността в съвременното общество.

За постигането на така формулираната основна цел на изследването са определени следните задачи:

1. Социологическа обосновка на религиозното поведение като вид социално поведение.

2. Аргументация на тезата, че темата за простителността в своето смислово съдържание кореспондира с религията и културата, че простителността и нейното практикуване са преплетени в културата на стари и нови смислови съдържания.

3. Разкриване на ролята и влиянието на ценностите като елемент от културния пласт на икономическото поведение в субектната структура на личността и тяхната обективизация чрез поведението.

4. Доказване на валидността на разбирането, че самото съдържание на простителността се оказва сложно натрупване на смисли за човека, затова проблемът с нейното практикуване в съвременния контекст е проблематично.

5. Анализ и достигане до извода, че простителността е пряко свързана с процесите на дехуманизация в съвременното общество.

6. Очертаване и обосноваване на ролята и мястото на религията като социален регулатор в обществото.

Основната изследователска теза на дисертацията се разплъстява, както следва:

- свободата от преживяната простителност стои в основата на етичните човешки ценности, като възможност и перспектива за тяхната реализация в социалното взаимодействие.

- простителността сама по себе си не определя и не задава стойности, не рамкира понятия в разбирането, което се разкрива по отношение на самата нея.

- не се дефинират понятия като нравственост, грях, вина, морал; контекста на социалната реалност с оглед на легитимиране на простителността, тези понятия обективират същността на простителността по принцип.

За целите на анализа са наложени предварително някои ограничения.

На *първо място* това са ограничения в обхвата и обема на изследването – вниманието е съсредоточено върху християнската изследователска територия.

На *второ място* това са ограничения във факторния анализ – разглеждат се онези фактори, които са най-податливи на разбиране и тълкуване.

На *трето място* това са персоналните ограничения. Възможно е, в една много бързо развиваща се област на научни знания, да са пропуснати някои важни аспекти или проблеми.

На *четвърто място*, темата за простителността в този труд няма да бъде разглеждана като религиозна практика, въпреки че темата за религията присъства пряко.

Като цяло, дисертацията не предлага инструменти за вграждане на готови схеми на поведение или роли в социалната реалност. Авторът се опитва да зададе въпроси и да намери отговори относно причините за дехуманизиращите процеси.

В съответствие с разбирането, че в сферата на религиозните отношения не всичко може да се представи и опише чрез възможностите на количествената информация, дисертацията със сигурност остава на теоретично ниво на анализ, като е отворена към по-нататъшна работа, свързана с провеждане на количествени и качествени социологически проучвания.

Простителността има широки възможности за интерпретация в културен контекст. Не се поставят граници, защото науката за обществото открива нови хоризонти. Чрез ресурсите на саморефлектиращата се реалност на личния опит и преживявания на човека се създава възможност за търсене на отговори за нарушеното единство на заедността между Аза и Другия в общността.

Предоставя се изложение, характеризиращо се с наблюдение на процеси, явления и събития, които по един или друг начин оказват влияние на социалната реалност и заедно с това влияят и на структурните изменения в публичното и частното пространство на личността.

Дисертационният труд е разработен като са използвани изследвания в областта на категориалното противопоставяне между свещено и профанно; теономия и автономия; легитимност и секуларизация; християнска антропология и библейска аргументация за простителността и др.

Поставят се въпроси за механизмите по които се води живота на човека, идеите, които формират съвременното масово съзнание, вината като обремененост в човешкото съзнание, драмата на личността в процеса простителност и предизвикателствата към нея, както и простителността като възможен изход от бездуховността на обществото.

В първа глава е анализиран процесът простителност и неговите измерения в модерните общества, характеризиращи се с отдръпването на сферата на свещеното и експанзивното нахлуване на профанното. Там, където успява да проникне модерността, теономията ерозира и в крайна сметка води до “приватизация” на религията. Изместила божествената намеса, нейната насоченост открива и приема за свой вътрешен регулатор автономията на човешкият разум.

Във втора глава се извежда тезата, че много съвременни теоретици на религията се опитват да намерат оправдание за греха и да го представят като нещо относително. Но Библията се отнася много строго към греха и гледа на него като реална трагедия в живота на човека и света.

Грехопадението възниква като неестествено явление в добрия свят, който Бог първоначално създава. Сатана измамил Адам и Ева и нарушил хармоничната връзка между тях и Бог.

Когато навлиза в света, грехът се разпространява върху цялото човечество и животът придобива все по-неестествени форми. Хармонията между Бога и хората е нарушена, хората се отдалечават от първоизточника на живота си. В грехът се съдържа причината за отчуждението на човека от Бога. Без Бога човекът е грешен и неспособен сам да възстанови първоначалното си състояние.

Грехът в Стария Завет до голяма степен е въпрос на външна изява в действия, които не съответстват на Божиите изисквания. Мислите и мотивите не са напълно пренебрегнати от старозаветната представа за греха. Но в Новия Завет те се изтъкват по специален начин.

След демократичните промени очакванията и нагласите за бърза и качествена промяна на стандарта до нивата на стандарта в утвърдените демокрации, не се постигнаха. Следователно от естеството на избраната задача произтичат постоянни задължения. Всекидневният живот се преживява в контекста на лишения в сравнение с другите – с по-висок стандарт. Значението, което индивидът влага в термина лишеност, който му причинява физическо и емоционално страдание, се измерва чрез сравнение с усилията в миналото съотнесени с настоящите усилия на други категории хора. Това социално неравенство се преживява днес като несправедливост, а в миналото се преживяваше като нормално състояние.

Неговото наблюдение има глобални измерения, потвърдени от икономическата криза в САЩ и Европа и в други райони в света.

В глава трета е изследвана простителността, като се изтъква трудността при нейното дефиниране по отношение на границите. Не съществуват граници или мерило на това кое да простим и колко да простим.

Свободното интерпретиране на темата дава възможност на човека да преосмисли моралните си принципи и да преоткрие по нов начин Другия в общността. Повечето хора осъзнават, че липсата на съчувствие и близост в света фрагментира човешките взаимоотношения.

Простителността създава нов контекст, в който човек се променя, изборът да приеме Другия такъв какъвто е, тук и сега, не се обуславя от възгледите му за миналото, а настоящето се възприема като възможност за ново начало. В културния

контекст бездуховността съществува и нейното разпространение се задълбочава вследствие на секуларизиращите процеси.

Желанието за политическа, икономическа и морална автономност се задълбочава като тенденция, но не можем да пренебрегнем тази онтологична даденост, че човекът е социално същество и има отговорност за Другия в общността.

В дисертацията се достига до оригинални авторови изводи относно:

1. Религията като социален регулатор, изразена чрез простителността

В религията се реализират сложни взаимодействия и връзки на човешкото познание с абсолютното, божественото всезнание. Религията се доближава до идентичната същност на човека и неговото самосъзнание за собствената си същност. Съвременната глобална реалност създава предпоставки за всеобщо дезархивиране на сакрално-духовните характеристики.

Възможностите на религията, в контекста на социалната реалност, трябва да бъде използвана заради това, че тя възпитава добродетели в личността. Религиозната общност е естествената среда за практикуване на добродетели и социално единство в групата, което може да се пренесе и в обществото.

Измеренията на простителността в съвременното общество се разглежда като част от ролята на религията, свързана с осигуряване и практикуване на солидарността и връзките на човешката общност, а също и зачитане на достойнството и свободата на членовете на обществото.

Религията, в частност простителността като религиозен акт, е в състояние да потуши дезинтеграционните процеси, които могат да се появят в определена общност. Тя притежава способността да организира социалните групи в едно общество, а може да излезе и извън границите на държавата. Като част от социалните институции религията е трайна социокултурна структура за задоволяване на базисните и жизнени потребности на хората в обществото.

Измеренията на простителността са свързани със социалната интеграция на човека в общността за адаптация при възникналите трансгресии при индивидуално или групово поведение. За да бъде изградена и поддържана общността са

необходими авторитетът на религията и функцията на простителността като социален регулатор, а не само авторитета на пазарната икономика.

Ролята на религията в съвременното общество намалява. В развитото общество има голямо разнообразие на взаимно свързани роли, които са рационално обосновани. Функциониращата обществена система стимулира изпълняването на ролите, което е по-лесно за усвояване и практикуване в сравнение със социалното поведение, формирано от религията, което се стимулира или санкционира в естествената среда, в зависимост от добродетелта или порока на личността.

Напрежението между религията и рационалността в обществото стават реални и се проявяват по различни начини в отделните общества. Възможностите на религията, в контекста на социалната реалност, трябва да бъде използвана заради това, че тя възпитава добродетели в личността. Религиозната общност е естествената среда за практикуване на добродетели и социално единство в групата, което може да се пренесе и в обществото. Бъдещето развитие на обществото ще се влияе от религиозния контекст на локалните общности и тяхното минало.

2. Простителността като възможност на човека за усъвършенстване

В актовете на простителност се съдържа оперативността, която открива конкретния Аз като причина за съзнателното действие и точно това е личността. Природата на човешката личност се разкрива изключително чрез действията. Моделите на поведение и социалните взаимоотношения са отговорност на човека като личност. Левинас разкрива зависимостта на идентичността на човека свързана с Другия като залогник. Идентичността и признаването на личността от Другите се преживява в социалната общност заедно с Другия. В тази заедност се създават и развиват взаимоотношения вследствие на взаимодействие. Взаимоотношенията имат своята перспектива на развитие и създават условия за интимност с Другия.

Простителността създава перспектива да се скъси дистанцията между Аза и Другия. Другият е познат и съществува възможност това познание да бъде задълбочено. Социалната близост не би могла да се възстанови и задълбочи без простителност между Аз и Другия. В социалното пространство Азът и Другият не могат да изразят идентичността си и да търсят признание, ако не са предприели простителност и са останали анонимни.

В своята битийна същност човекът е принуден да преценява всичко от своя собствена човешка иманентна гледна точка. Даже и в своето религиозно преживяване, Бог като трансцедентно същество, получава от човека иманентна оценка. Човекът оценява себе си, изхождайки от трансцедентния идеал, който му предлага Бог.

Човешките критерии за добро и зло, моралност и състрадателност, се извличат от непосредствения психичен личностен опит. Моралните качества не са равномерно разпределени между хората. Това дава възможност и е предизвикателство за усъвършенстване на човека.

Нравствената отговорност е една от най-важните форми на нравственото съзнание. В процеса на формиране и развитие на личността тя влиза във вътрешно взаимоотношение на личността със себе си. Нравствената отговорност се проявява като вътрешна отчетност на човека за всичко, което се случва в неговия живот, по-конкретно свързано с желание, избор на конкретни постъпки. Всички те подлежат на усъвършенстване.

Нравствената отговорност освен със самоотчетността на личността е свързана с реализацията на възможностите за свободен избор. Отговорността принадлежи към духовното и социално битие на човека. В метафизически смисъл човешкият индивид е отговорен за това, което става в света. Измеренията на простителността в личния живот в конкретната историческа даденост и социална среда налагат върху човешкия индивид нравствена отговорност за състоянието на тази среда, благополучието на която зависи от степента на нравственото усъвършенстване на личността.

3. Простителността като действие и поведение

Употребата на термините действие и поведение са взаимно заменяеми, въпреки че не всяко човешко поведение има качество на социално действие. Действието простителност на човека е смислово натоварено и ориентирано действие, което по начало е социално и се свързва с определена социална действителност в конкретно време, в което авторът реализира действието.

При социалното действие простителност човешкият индивид се съобразява със смисъла и влиянието, което ще окаже неговото действие върху другите и как се

оценява това действие от тях с цел запазване или възстановяване на цялостта на общността. Личността има уникалната способност да осмисля своето поведение и действие.

Смисълът, който Аза влага в простителността е свързан с Другия, общността и личностната си морална същност. Социалното действие и поведение могат да бъдат мотивирани от различни емоционални състояния на човека. Етноцентризмът и национализмът са предпоставка за определено социално поведение в обществото. При такава кризисна ситуация в обществото простителността като действие и поведение е насочена към поддържане и запазване на националното единство и цялост на държавата.

Простителността като действие и поведение в социалното пространство се свързва пряко със смисъла и ценността на живота преживявани от всички човешки индивиди в обществото. Измеренията на простителността като действие и поведение кореспондират с нагласите и убежденията за толерантността към различния. Тя предполага признаване и уважение на достойнството на Другия, независимо от социалния, етническият, верския произход и различия.

Простителността като действие - тази „невъзможна“ добродетел - провокира към по-високо смислово ориентирани социални действия.

4. Простителността – върховна реалност

Християнското разбиране за простителност е свързано с Божията благодат, разкрита в мисията и служението на Исус Христос. Темата за простителността има своите корени в религията и културата, от които черпи познания и носи смисловите понятия за ценност. Тя обединява ценността и възможността за избора, който е заложен в познаването на значението и стремежа на човека към себепознание.

От религиозна гледна точка простителността е същностна характеристика на Бога, иницирана е от Него и човек получава Божията простителност по благодат, чрез вяра в Исус Христос. С простителността като върховна реалност се цели възстановяване на междуличностните взаимоотношения между Бог и човека, което има особено значение за нравственото развитие и усъвършенстване на човека.

Простителността е израз на Божията благодат в обсега на човешкия грях. С помощта на Божията благодат човекът има възможност да се промени и да стане

това, което е първоначалното Божие намерение. Според библейското богословие цялото творение е в резултат на Божията благодат. Човекът като част от творението е обект на Божията благодат и носи в себе си Божия образ. Онтологичното богоподобие помага да се разбере защо благодатта на Бога е насочена към човешкия индивид и той е способен да я приеме независимо от разрива на взаимоотношенията им след грехопадението.

Човекът има нужда да преживее Божията благодат, изразена чрез простителността като върховна реалност, в противен случай нравственият му живот остава в порочно състояние, живот във грех, отделен от Бога. Той чувства и разбира отчасти силата и красотата на доброто, дълбоко в себе си усеща необходимост да го върши, но няма сила за това. Вследствие на греха човешкият индивид е станал слаб в нравствено отношение и сам не е способен да се издигне от нравственото падение. Това се постига чрез простителността като израз на Божията благодат, преживяна от човека като върховна реалност.

5. Човешката страна на простителността във всекидневния живот

Простителността има свръхестествен божествен произход. Човек разбира значението на простителността от свой личен опит. Историята на простителността може да бъде проследена от личното преживяване на Авраам, юдею-християнската религия и мюсюлманството. В зоната на всекидневния жизнен свят в междуличностните взаимоотношения се налага да се търси простителност или извинение, което предизвиква към преодоляване на непростителността.

Вътрешната насоченост на личността към простителност може да премине от въздържание от простителност към простителност, основана на волево решение или простителност, основана на емоция. Въздържането от простителност може да спре желанието за мъст и да доведе до избягването на действия с неправилна мотивация. Въздържането от простителност е състояние, което не може да продължи дълго.

В жизнения свят човек съзнателно се насочва към простителност или се въздържа от нея, което е предпоставка за непростителност. Непростителността е свързана с негативни емоции, горчивина, враждебност, ненавист, грех и страх.

Личният опит, роден от всекидневния жизнен опит, е предпоставка за успешни решения при разрешаването на конкретни житейски ситуации.

До колко може да бъде познаваем жизнения свят чрез преживяния личен опит на простителността? В понятието всекидневен жизнен свят използвано от Шютц, се разбира онази област от реалността, която човекът приема за даденост от позицията на здравия смисъл. За даденост се смята всичко, което преживяваме като безвъпросно, непроблематично, докато не настъпи обрат.

Човешката страна на простителността е основана на решението за промяна на човешкото намерение и действие тук и сега, в конкретната среда, свързани с конкретни неща, които се преживяват по непосредствен начин. Тази реалност на всекидневния жизнен свят на човека се променя от силно желание за наказание и отмъщение по посока към Другия или има за цел да му бъде показана милост и простителност. Всекидневният жизнен свят е преди всичко социален свят и човешката страна в процеса на простителността активно участва в изграждането и поддържането на заедността в него.

6. Простителността – драма на взаимодействието с Другия

Социалното взаимодействие между Аза и Другия се реализира на основата на предварителен план на базата на миналия жизнен опит и практическата перспектива, която се разкрива от действието простителност. В социалното действие участват и Другите. Те правят дефиниция на действието и взаимодействието от гледна точка на техния личен опит.

Отварянето на Аза към Другия има диалогичен характер. С отварянето към Другия започва процесът на драмата. Динамиката на драмата зависи от погледа на Аза към себе си или към Другия. Човешкият индивид живее и участва в драмата. Неговия живот има драматичен характер. Той е отворен интенционално към сцената и диалогично отворен към Другия. Да бъде драматично същество означава да съществува в определено време и по определен начин да се отваря към Другите и към сцената.

Като участник в драмата човек повече или по-малко ясно разбира, че неговата съдба - гибел или избавление са в собствените му възможности. Ако е

убеден, че съдбата е в собствените му възможности, той може да организира живота си в две посоки - с лице към себе си или с лице към Другия.

Десиметрията на греха и на простителността създават подходяща среда за развитие на драмата на личността в процеса простителност. Простителността е действие, което се практикува в пространството на разрушената заедност вследствие на трансгресия на правилата. Човекът като свободно същество носи отговорност за своите действия. Съществува възможност личната отговорност за действието да бъде проектирано върху Други, като предпоставка за благоприятни и неблагоприятни действия.

Допускането, че ако променим средата или Другите в обществото, биха могли да настъпят желани промени свързани с действия в посока от грях към простителност, е неправилно. То влиза в противоречие със свободата на човека и неговата способност за действие. Простителността е действие, чрез което се разкрива образа на извършителя като уникална даденост.

Действието простителност притежава сила и не се изчерпва с конкретното дело, а съдържа в себе си възможност да развива и умножава последствията. Силата на простителността е свързана с възможността да предизвика любов в получаващия и в даващия простителност. Тя - както пише Хара Арент в Човешката ситуация е „лекарство срещу необратимостта“.

В драматичния процес на простителността субекта на драмата е човека. Той преминава от едно ниво към друго, като се отказва от отмъщението, което е външна изява на неговата телесност и прощава, като побеждава злото с добро. Личността участва в драмата най-общо казано като битие – за – себе си, чрез друго битие – за – себе си в междуличностните взаимоотношения.

Перспективата за развитието на битие – за – себе си се крие в разбирането на значението на предлога „за“. „За – себе си“ има своя история. Идва от миналото и проектира бъдещата перспектива на настоящето.

В драматичния процес на простителност личността изявява себе си в две перспективи: като „битие – против себе си“ (монада без прозорци) или като „битие – за – Другия“.

Драмата на личността при реализиране на простителността е свързана със съзнанието за личностна идентичност. Азът може да бъде идентичен с Другия като се припокрива със значимия идеал за Другия, или със средностатистическия Друг в съвременния културен контекст, или с духовни същности, разбирани като абсолютно идеално.

При идентификацията на личността с героични образи при действието простителност се взема за пример образа на Исус Христос, чрез когото Божията простителност се изявява към хората. Идентифицирането на личността с идеала Исус Христос е процес, при който характерът и поведението се променят по посока на идеала.

Свободата от преживяната простителност стои в основата на етичните човешки ценности, като възможност и перспектива за тяхната реализация в социалното взаимодействие.

Справка за приносните моменти в дисертационния труд

1. Достига се до идеята, че единството на една общност трудно може да се поддържа само с икономически и политически средства. Простителността има големи възможности за регулиране на социалното единство. Тя не е привилегия на религията, но се приема като такава.

2. Простителността се анализира като активно състояние на личността, което отразява това, което се случва.

3. Аргументира се тезата, че свободата от преживяната простителност стои в основата на етичните човешки ценности, като възможност и перспектива за тяхната реализация в социалното взаимодействие.

4. Простителността в съвременното общество се разбира като свързана с културния контекст на социалната реалност. Културата включва в себе си комплекс от ценности, възгледи за света и динамиката на съществуване на личността и общностите в социалната реалност. Измерението на простителността в съвременното общество показва обществената динамика на ценностите, която следва промените на обществената структура и култура.

5. Дейността на човека в постмодерното общество се интерпретира като насочена към масово търсене и консумация на ценности, свързани с постоянно появяващи се нови продукти на пазара, задоволяващи чувството за лично благосъстояние. В съвременния културен контекст човешкият индивид е склонен да гледа на света като на МОЛ.

6. Показва се, че масовата култура придава значение и стойност на „обществено признати“ привидности и създава условия за **негативна поляризация в културата**. Простителността е възможност за преодоляване на тази поляризация.

7. Простителността като социално действие се свързва с свободния избор на човека. Същността на човека е естествената среда, която може да се развива и усъвършенства, а резултатът от това е облагородената същност на човека, която ражда добро чрез простителността.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА

Атанасов, Ат., (2009), Християнската простителност в културния контекст, Класически и модерни измерения на религиозното откровение, АУРУКО, Г.

Атанасов, Ат., (2010), Простителността – необходимостта от заедност във всекидневния живот, Социология, No1.

Atanasov, A., (2011), Forgiveness as Test of our Theological Convictional Theological Convictional, Ideologies and Convictional Theologies, Prague.